

3. TÜRKİYE’DE YAŞLI HAKLARININ GENEL DURUMU

3.1. Pozitif Hukukta Yaşlı Hakları

3.1.1. Anayasa

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda (1982) yaşlılara ilişkin doğrudan ve dolaylı şekilde vurgu yapılan hükümler bulunmaktadır. Yaşlılara ilişkin doğrudan vurgu yapan düzenlemelerden biri 2010 Anayasa değişikliği ile (12/9/2010-5982/1) Anayasa’nın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10’uncu maddesine yapılan ilavedir. Buna göre: “Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” Bu düzenleme ile birlikte Anayasa’nın temel ilkelerinden olan eşitlik ilkesine vurgu yapılırken içerisinde yaşlıların da bulunduğu özel olarak korunması gereken kesimler için farklı tedbirlerin alınabileceğine değinilmiş; bu tedbirlerin Anayasa’daki eşitlik ilkesini zedelemeyeceği bildirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Anayasa’da yaşlılara doğrudan vurgu yapan bir diğer düzenleme ise Anayasa’nın “Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler” başlıklı 61’inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer almaktadır: “Yaşlılar, Devletçe korunur, Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.” Hüküm, Devlete yaşlıların korunması ve yaşlıların insan onuruna yaraşır bir hayat sürmesini sağlanması yükümlülüğünü getirmiştir. Bu kapsamda kanuni düzenlemeler ile yaşlılığın gerektirdiği farklı ihtiyaç ve gereksinimlere sosyal devlet ekseninde ulaşılması mümkün olacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982; Yazıcıoğlu, 2017).

3.1.2. Kanun

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda yaşlılar ile doğrudan ilişkili bir hüküm olmasa da; ilgili Kanun’un “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar” başlıklı 50’nci maddesi ve “Hapis Cezasının Ertenilmesi” başlıklı 51’inci maddesinde 65 yaşını tamamlamış bireyler için mevcut hapis cezasının çeşitli güvenlik tedbirlerine dönüştürülmesi veya ertelenmesi hüküm altına alınmıştır (Türk Ceza Kanunu, 2004).

22.11.2001 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun yaşlılık hususuna yalnızca yaşlılık nedeniyle bireyin kendi isteği üzerine vesayet altına alınarak kısıtlanması hükmünü içeren 408’inci maddesinde değinilmiştir: “Yaşlılığı, sakatlığı, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir” (Türk Medeni Kanunu, 2001).

Yerel yönetimlere yaşlıların yaşam standartlarının yükseltilmesi, bakımı gibi hususlarda kanunlar ile bazı sorumluluklar verilmiştir. 13.07.2005 tarih, 25874 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyenin Görev ve Sorumlulukları” başlıklı 14’üncü maddesine göre: “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.” hükmü ile belediye hizmetlerinin yaşlıların durumuna göre yakın bir biçimde verilmesini öngörmekle birlikte Anayasa’nın 10’uncu maddesinde bahsedilen eşitlik ilkesine aykırı sayılmayan grup olarak yaşlılar için alınan tedbirler çerçevesinde değerlendirilebilmektedir (Kocakoç, 2015). Yaşlılara ilişkin bir başka hususa değinen ilgili Kanun’un “Belediye hizmetlerine gönüllü katılım” başlıklı 77’nci maddesine göre: “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.” hükmü, yaşlıların

toplumsal hayata daha aktif bir biçimde katılmasını sağlamak amacıyla belediyenin bu amaç çerçevesinde teşvik edici rolünü vurgulamakta ve belediyelere bu açıdan bir sorumluluk vermektedir (Belediye Kanunu, 2005).

23.07.2004 tarih, 25531 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış olan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkilerinin sıralandığı 7’nci maddesinin (v) bendine göre yaşlılara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak gibi faaliyetler büyükşehir belediyelerinin görevleri arasında yer almaktadır (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004).

10.07.1976 tarih, 15642 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış olan 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun’un 1’inci maddesi kapsamında herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan gelir ve aylık almayan, muhtaç yaşlı Türk vatandaşlarına, herhangi bir sigortalılık ve prim ödeme şartı aranmaksızın aylık bağlanmaktadır (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 1976).

Pozitif hukukta yaşlılara yönelik hükümlere yer veren düzenlemelerden biri de 24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’dur. Sosyal Hizmetler Kanunu korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlılara yönelik sosyal hizmetleri ve bu hizmetleri yürütmek üzere oluşturulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını içermektedir. Anayasanın 61’nci maddesinde belirtilen esaslara uygun bir biçimde hazırlanan Kanun’un önemli özelliklerinden biri de “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinde “bakıma ihtiyacı olan yaşlı” kavramının tanımının yapılmış olmasıdır (2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

08.06.2011 tarih ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASPB) Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)’nin (1) 2’nci maddesinin (d) bendine göre: “Engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” hükmü ile yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve diğer idareler ile arasındaki koordinasyonun sağlanması görevi Bakanlığa verilmiştir. Bu görevin ifası kapsamında yine bahse konu KHK’nin 6’ncı maddesinin (ç) bendi gereğince Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 03.05.2013 tarih ve 28636 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6462 sayılı Kanun’la Genel Müdürlüğün adı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. 10.07.2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (AÇSHB); 21.04.2021 tarihli ve 31461 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 73 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ASHB’ye bağlanarak görev ve sorumluluklarını Bakanlık bünyesinde sürdürmeye devam etmektedir (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2021). (2)

3.1.3. Yönetmelikler

Yaşlılara yönelik sunulan sağlık ve sosyal hizmetlere yer veren yönetmeliklerden öne çıkanlar şu şekildedir:

- Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (05.04.1987 tarih ve 19422 sayılı Resmî Gazete)

- Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (21.02.2001 tarih, 24325 sayılı Resmî Gazete)
- Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik (10.03.2005 tarih ve 25751 sayılı Resmî Gazete)
- Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (07.08.2008 tarih ve 26960 sayılı Resmî Gazete)
- Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezi Yönetmeliği (07.08.2008 tarih ve 26960 sayılı Resmî Gazete)
- Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge (01.02.2010 tarih ve 3895 sayılı makam onayı)
- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik (25.01.2013 tarih ve 28539 sayılı Resmî Gazete)
- Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (09.02.2013 tarih ve 28554 sayılı Resmî Gazete) □
Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik (30.03.2013 tarih ve 28603 sayılı Resmî Gazete)
- Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik (27 Şubat 2015 tarih ve 29280 sayılı Resmî Gazete).

Bu yönetmelikler, yaşlıların sağlık ve bakım hizmetlerinden yararlanmasına ilişkin çerçeveyi belirlemekte; bir insan hakkı olarak sosyal hizmetler, bakım ve sağlık hakkından yararlanmaları için ilkeleri ortaya koymaktadır.

(1) 633 sayılı KHK'da bahsi geçen hükümler daha sonra 10.07.2018 tarihli 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 65'inci ve 71'inci maddelerinde düzenlenmiştir.

(2) 2018 yılında 703 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiş; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ihdas edilmiş ve 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Bakanlığın yetki, görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir. 21.04.2021 tarihli ve 31461 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı oluşturulmuştur.

Kaynak: https://www.tihk.gov.tr/upload/file_editor/2022/08/1661929782.pdf